

LEKCIJA 1

Šta je objavljivanje na Vebu?

Šta je objavljivanje na Vebu?

Put od 1.000 milja počinje jednim korakom, a vi se nalazite na putu Lekcije 1, koja će vam pokazati kako da pišete, dizajnirate i objavljujete stranice na World Wide Webu. Međutim, pre početka stvarnog puta, trebalo bi da počnete jednostavno, sa osnovama. Naučićete sledeće:

1. kako World Wide Web zaista radi
2. šta veb pregledači rade i koje pregledače će koristiti vaša publika
3. šta je veb server i zašto je potreban
4. neke informacije o *jedinstvenim adresama resursa* (URL)

U današnje vreme Veb je svuda prisutan i ova lekcija može izgledati kao stara vest. Ako je tako, slobodno odmah pređite na Lekciju 2, „*Sređivanje alatki*“, u kojoj ćete otkriti prve korake koje je potrebno da preduzmete da biste naučili da kreirate veb stranice.

Razmišljajte kao objavljivač na Vebu

Vi skoro sigurno već poznajete Veb kao korisnik. Otvorite svoj omiljeni veb pregledač i posećujete veb sajtove na kojima tražite informacije, kupujete ili pratite šta rade vaši prijatelji. Osim toga, veb pregledač možete koristiti da biste čitali e-poštu, proverili kalendar i obavljali neki posao.

Biti objavljivač na Vebu znači razumeti šta se dešava kada unesete adresu u veb pregledač ili kliknete link i posetite veb sajt. Međutim, pre nego što se upustim u objašnjavanje Veba na tehničkom, želim da ga definišem na konceptualnom nivou.

Veb je

- hipertekstualni informacioni sistem
- međuplatformski
- distribuiran
- dinamičan
- interaktivan

Dakle, hajde da vidimo šta ove odrednice znače u kontekstu toga kako se koristi Veb kao medijum za objavljivanje.

Veb je hipertekstualni informacioni sistem

Ideja koja stoji iza hiperteksta je da, umesto da čitate tekst u čvrstoj, linearnoj strukturi (kao kod knjige), lako možete prelaziti sa jedne na drugu tačku. Možete dobiti više informacija, vratiti se nazad, preći na druge teme i kretati se kroz tekst na osnovu onoga šta vas interesuje u određenom trenutku.

Hipertekst omogućava čitanje, navigaciju teksta i vizuelizaciju informacija na nelinearan način, u zavisnosti od toga šta želimo sledeće da znamo.

Kada čujete termin *hipertekst*, pomislite *linkovi* (u stvari, neki ljudi i dalje misle da se linkovi odnose na hiperlinkove). Uvek kada posetite veb stranicu, vi ste skoro sigurni da vidite linkove na celoj stranici. Neki linkovi ukazuju na lokacije na toj istoj stranici, drugi na stranice na istom sajtu, a treći, pak, na stranice na drugim sajtovima. Hipertekst je bio stari koncept kada je izmišljen Veb - nalazi se u aplikacijama, kao što je HyperCard, i u različitim pomoćnim sistemima. Međutim, World Wide Web je redefinisao koliko može da bude veliki hipertekstualni sistem. Čak i veliki veb sajtovi su bili hipertekstualni sistemi u razmeri koja pre nije viđena i, ako uzmete u obzir da ništa nije teže povezati dokument na serveru u Australiji sa servera iz Sjedinjenih Američkih Država nego povezati dokument sačuvan u istom direktorijumu, opseg Veba postaje zaista zapanjujući.

NAPOMENA Skoro sve velike korporacije, srednja preduzeća i organizacije koriste veb tehnologije za upravljanje projektima, naručivanje materijala i distribuiranje informacija kompanija u okruženju bez papira. Postavljanjem svojih dokumenata na privatnom, bezbednom veb serveru, koji se zove intranet, oni koriste prednosti tehnologija koje World Wide Web nudi, a istovremeno zadržavaju sadržane informacije u okviru kompanije.

Veb je međuplatformski

Ako možete pristupiti Internetu, možete pristupiti i World Wide Webu, bez obzira da li radite na pametnom telefonu, tabličnom ili potpuno novom prenosivom ili stonom računaru koji ste kupili na „buvljaku". Ako mislite da meniji i tasteri u Windowsu izgledaju bolje od onih u Macintoshu ili obrnuto (ili ako mislite da su ljudi koji koriste Macintosh i Windows slabići), nije važno. World Wide Web nije ograničen na jednu vrstu računara, niti ga je napravila jedna kompanija. Veb je u potpunosti međuplatformski.

Međuplatformski znači da možete pristupiti veb informacijama isto tako dobro sa bilo kog računarskog hardvera koji radi na bilo kom operativnom sistemu pomoću bilo kog prikaza.

MEĐUPLATFORMSKI IDEAL

Fanatici mnogo drže do cele ideje da Veb jeste i da treba da bude međuplatformski. Međutim, realnost je nešto drugačija. Zahvaljujući uvođenju velikog broja posebnih funkcija, tehnologija i tipova medija tokom godina, međuplatformska priroda Veba je kompromitovana. Autori Veba mogu izabrati da li će da koriste nestandardne funkcije, kao što je Flash, ali na taj način ograničavaju potencijalnu publiku za svoj sajt, posebno zato što sve više ljudi prelazi na pametne telefone i mobilne uređaje za pregled Veba. Objavljivači na Vebu isto tako moraju da izaberu između kreiranja originalnih aplikacija za mobilne uređaje ili korišćenja savremenih veb standarda za izradu veb aplikacija koje su međuplatformski kompatibilnije. Individualnim objavljivačima je prepušteno da odluče da li će ugroziti fleksibilnost međuplatforme, radi veće mogućnosti vlasničke platforme.

Veb je distribuiran

Veb sadržaj može da zauzima mnogo prostora za skladištenje, posebno kada su tu uključene slike, audio i video. Da biste sačuvali sve informacije objavljene na Vebu, potrebna vam je neograničena količina prostora na disku, a upravljanje njime je skoro nemoguće (postoje ljudi koji se trude da to postignu).

Veb uspeva da pruži mnogo informacija, jer se one globalno distribuiraju na milione veb sajtova - svaki od njih doprinosi prostoru za informacije koje objavljuje. Ovi sajtovi se nalaze na jednom ili više računara, koji se zovu veb serveri. *Veb server* je samo računar koji „uvažava" zahteve veb pregledača i odgovara na njih. Vi, kao korisnik tih informacija, zahtevate resurs od servera da biste ih videli - ne morate da ga instalirate ili da radite nešto drugo, osim da usmerite pregledač na taj sajt.

Veb sajt je lokacija na Vebu koja objavljuje neke vrste informacija. Kada pregledate veb stranicu, pregledač se povezuje sa tim veb sajtom da bi dobio te informacije.

Svaki veb sajt i stranica ili deo informacija na tom sajtu imaju jedinstvenu adresu, koja se zove *jedinstvena adresa resursa,* ili URL. Kada vam neko kaže da posetite, na primer, sajt na http://www.nytimes.com/, dao vam je URL. Kad god koristite pregledač da biste posetili sajt, to radite pomoću URL-a. Više o URL adresama ćete naučiti kasnije u ovoj lekciji u odeljku „Jedinstvene adrese resursa".

Veb je dinamičan

Ako želite trajnu kopiju neke informacije koja se nalazi na Vebu, morate da je sačuvate lokalno, jer se sadržaj može promeniti u bilo koje vreme, čak i dok pregledate stranicu.

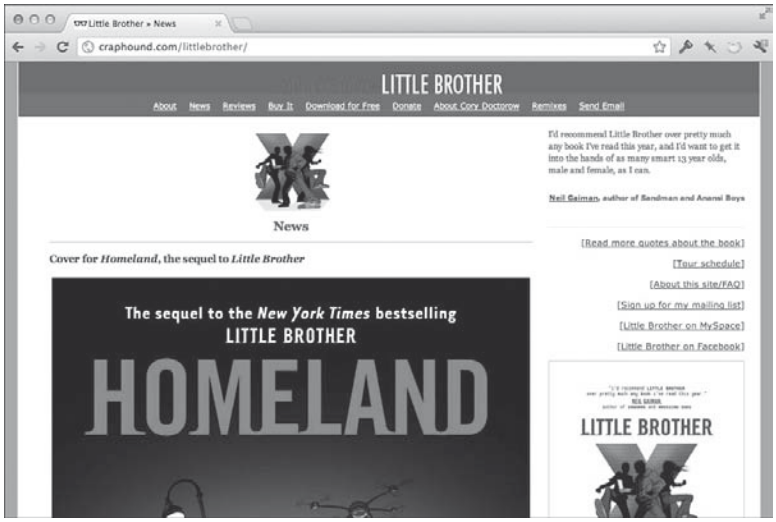
Ako tražite tu informaciju, ne morate da instalirate novu verziju sistema, da kupite još jednu knjigu ili da zovete tehničku podršku da biste dobili ažurirane informacije. Samo pokrenite pregledač i proverite šta je tamo.

Ako objavljujete na Vebu, možete biti sigurni da su vaše informacije ažurirane svo vreme. Ne morate da potrošite mnogo vremena da biste ponovo objavili ažurirane informacije.

Nema troškova materijala. Ne morate da licitirate brojem primeraka ili kvalitetom proizvoda. Boja je besplatna. I nećete dobijati pozive nezadovoljnih klijenata koji imaju verziju knjige koja je zastarela pre nekoliko godina.

Razmislite o knjizi koja je u potpunosti objavljena online, kao što je *„Little Brother, Cory Doctorow"* (koju možete pogledati na http://craphound.com/littlebrother/). Autor može ispraviti sve greške u knjizi i jednostavno objaviti izmenjeni tekst na sajtu, koji odmah postaje dostupan čitaocima. Može postavljati linkove sa prevodima knjige na stranim jezicima čim postanu dostupni. Veb sajt knjige se pojavljuje na slici 1.1.

SLIKA 1.1
Veb sajt knjige Little Brother

NAPOMENA Slike u celoj knjizi su snimane u pregledaču Google Chrome ili Safari koji radi na OS X. Jedini razlog za ovo je to što ovu knjigu pišem na računaru Apple Macintosh. Ako koristite drugačiji operativni sistem, nemojte se osećati izostavljeni. Kao što sam naglasio ranije, Veb je popularan zato što vidite iste informacije, bez obzira na platformu koju koristite.

Mogućnost da se neki sajtovi ažuriraju u pokretu i u svakom trenutku je upravo ono zbog čega oni postoje. Na slici 2.1 prikazana je početna stranica BBC Newsa, sajta koji se ažurira 24 časa da bi prikazivao najnovije vesti o događajima čim se dese. Pošto je sajt dostupan i radi svo vreme, ima neposrednost sa kojom se novine ne mogu uporediti. Posetite sajt BBC Newsa na http://www.bbc.co.uk/news/world/.

U današnje vreme čak i ne morate ponovo učitati veb stranicu da biste dobili ažurirane informacije. Ako koristite JavaScript, o čemu počinjem da govorim u Lekciji 17, „*Uvod u JavaScript*", možete ažurirati sadržaj stranice u stvarnom vremenu. Rezultati i statistike o utakmici na stranici NBA lige na slici 1.3 se ažuriraju kako igra napreduje.

SLIKA 1.2
Sajt BBC Newsa

SLIKA 1.3
Rezultati utakmice uživo na veb sajtu CBS Sportsa

Veb je interaktivan

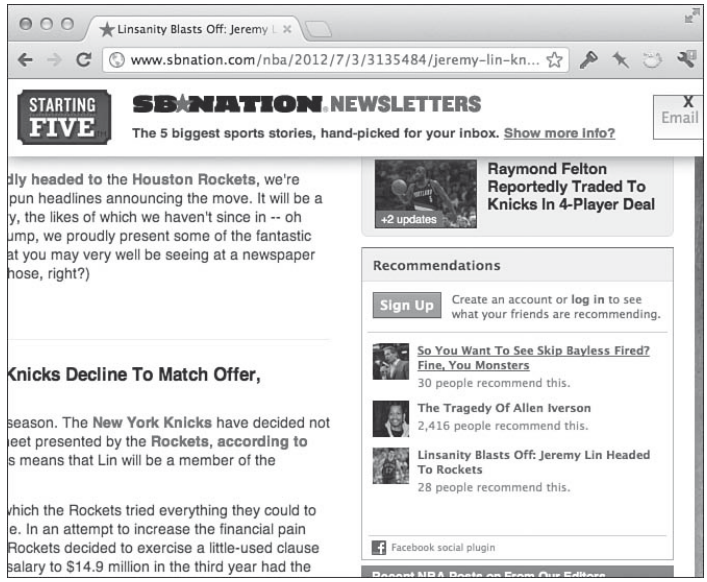
Interaktivnost je mogućnost da se „razgovara“ sa veb serverom. Tradicionalniji mediji, kao što je televizija, ni najmanje nisu interaktivni; sve što radite je da sedite i gledate program koji se prikazuje. Osim promene kanala, nemate mnogo kontrole nad onim što gledate.

Veb je suštinski interaktivan; odabir linka i prelazak na drugu veb stranicu za odlazak negde drugde na Vebu je jedan oblik interaktivnosti. Međutim, pored ove jednostavne interaktivnosti, Veb omogućava da komunicirate sa objavljivačem stranica koje čitate, kao i sa drugim čitaocima tih stranica.

U stvari, danas su na Vebu najpopularniji sajtovi koji omogućavaju da komunicirate sa drugim korisnicima, umesto sa objavljivačem sajta. To je ono što ljudi misle kada kažu „društveni mediji". Novac se više ne troši za angažovanje pisaca i snimatelja, već na sajtove i angažovanje programera da bi bio napravljen prostor za deljenje sadržaja koji ljudi međusobno kreiraju. U današnje vreme nije neobično da vidite ljude na televiziji koji čitaju objave gledalaca sa Tvitera ili Fejsbuka u programu. Toliki je stepen do kojeg je ovaj oblik medija uzeo maha.

Kao objavljivač na Vebu, potrebno je da odlučite koju vrstu interakcije želite na svom sajtu. Veb stranice možete objavljivati bez interakcije korisnika. Korisnicma možete omogućiti da podnesu povratne informacije privatno. Možete im omogućiti da objave javne komentare i da razgovaraju sa vama i jedni sa drugima. Možete obezbediti forume na kojima bi korisnici neposredno komunicirali. Možete ponuditi igre ili druge interaktivne funkcije. Možete, čak, i ugraditi interaktivne funkcije sa drugih veb sajtova, pa da tako integrišete svoj sajt sa sajtovima kojima vaši korisnici već pripadaju. Na primer, na slici 1.4 prikazn je vidžet za Fejsbuk integrisan u nezavisan veb sajt.

SLIKA 1.4
Vidžet za Fejsbuk

Veb pregledači

Kao što je pomenuto ranije, veb pregledač je aplikacija koju koristite za pregled stranica i kretanje kroz World Wide Web. Veliki broj pregledača je dostupan baš za svaku platformu koju možete da zamislite. Na primer, Microsoft Internet Explorer se nalazi u Windowsu, a Safari u OS X-u. Mozilla Firefox, Google Chrome i Opera se mogu preuzeti besplatno. Osim toga, sve više ljudi koristi veb pregledače na mobilnim uređajima i tabličnim računarima. U uređajima iPhone i iPod koristi se Mobile Safari. Android platforma za mobilne uređaje ima svoj pregledač. Postoje i druge platforme za mobilne uređaje, kao što su Blackberry i Windows Phone i pregledači drugih proizvođača za Android i iPhone. Pre nekoliko godina Internet Explorer je bio dominantan pregledač za Windows, učešće OS X-a na tržištu je bilo manje od 5 odsto, a veb pregledači su bili toliko ograničeni da uopšte nisu radili sa regularnim veb stranicama. Zatim su programeri u nekim situacijama odlučili da podrže Internet Explorer i zanemare druge pregledače. To, međutim, više nije održiva strategija.

> **NAPOMENA** Ako izaberete da napravite sajt za određeni pregledač, kao što je Internet Explorer, on će biti pogodan samo kada znate da će određena publika pregledati vaš veb sajt pomoću ciljanog pregledača. Razvoj na ovakav način je uobičajena praksa u korporacijama koje imaju intranet. U ovakvim situacijama ispravno je pretpostaviti da će svi korisnici u organizaciji koristiti pregledač koji im je dat i, prema tome, moguće je dizajnirati veb sajt na intranetu da bi se koristile određene mogućnosti pomenutog pregledača.

Šta rade pregledači

Glavna svrha veb pregledača je da se poveže sa veb serverima, da zahteva dokumenta i da pravilno formatira i prikazuje ta dokumenta. Veb pregledači mogu prikazivati datoteke i na vašem lokalnom računaru, preuzimati datoteke koje nije potrebno prikazati, a u nekim slučajevima čak omogućiti slanje i preuzimanje e-pošte. Međutim, ono u čemu je pregledač najbolji su preuzimanje i prikazivanje veb dokumenata. Svaka veb stranica je napisana na jeziku koji se zove *jezik za označavanje hiperteksta* (HTML - Hypertext Markup Language), koji obuhvata tekst stranice, opis njene strukture i linkove sa drugim dokumentima, slikama ili drugim medijima. Pregledač preuzima informacije koje dobija od veb servera i formatira ih za prikaz. Različiti pregledači mogu formatirati i prikazivati istu datoteku na različite načine, u zavisnosti od mogućnosti sistema i konfiguracije pregledača.

Pregled nekih popularnih pregledača

Postoji velika šansa da koristite samo jedan ili dva pregledača ako koristite jedan pregledač na računaru, a drugi na mobilnom uređaju. Međutim, vaš veb sajt će biti posećen sa različitih pregledača, a da biste uspešno objavljivali na Vebu, treba da budu svesni da oni postoje. U ovom odeljku opisani su neke od najpopularnijih pregledača na Vebu. Oni nisu, ni u kom slučaju, jedini dostupni pregledači, a ako pregledač koji koristite nije na listi, ne mora da znači da morate koristiti jedan od njih. Koji god pregledač da imate u redu je - sve dok ste zadovoljni njime.

Google Chrome

Google Chrome je trenutno najpopularniji veb pregledač (njegov udeo na tržištu je pokazao neverovatan rast). On nudi odlične performanse i stabilnost i često se ažurira, a koristi se na stonim i mobilnim uređajima. I koristi isti HTML kao i pregledač Safari kompanije „Apple“, mehanizam otvorenog koda, koji se zove WebKit. Može se besplatno preuzeti na http://www.google.com/chrome/. Videćete da je za snimke ekrana u ovoj knjizi korišćen Google Chrome, a o njegovim posebnim funkcijama ću govoriti na početku Lekcije 2.

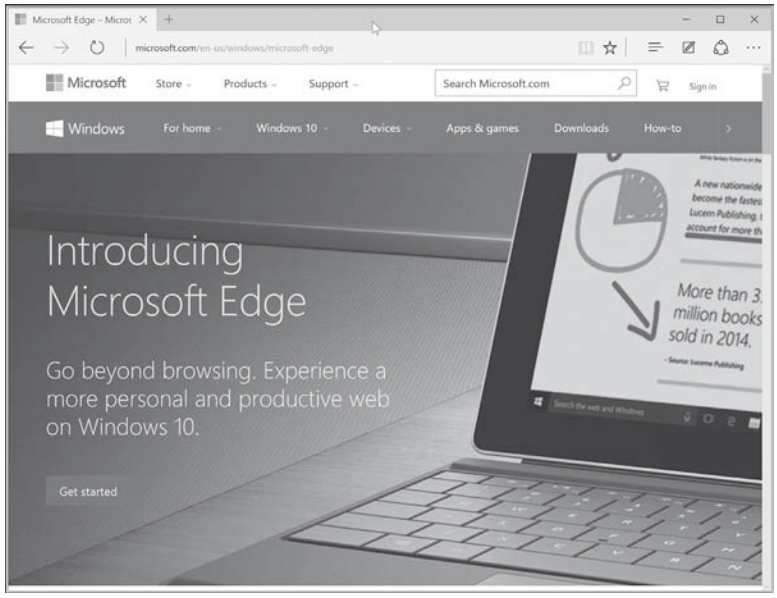
Microsoft Internet Explorer

Microsoft Internet Explorer, pregledač kompanije „Microsoft“, uključen je u Microsoft Windows i još uvek je drugi najpopularniji veb pregledač. Izgubio je nekadašnji udeo na tržištu u konkurenciji sa drugim pregledačima, jer njegove nove verzije nisu objavljivane toliko često kao verzije Google Chrome i Mozilla Firefox. Međutim, veliki broj ljudi i dalje koristi Internet Explorer, a to je većina za razliku od onih koji koriste druge pregledače, kao što su Chrome, Firefox i Safari. Prema veb sajtu CanIUse.com, Internet Explorer 10 nudi 49 odsto podrške za funkcije jezika HTML5, a Internet Explorer 11 nudi 58 odsto podrške.

> **NAPOMENA** Ako ste se ozbiljno posvetiti veb dizajnu, trebalo bi da instalirate sve popularne pregledače na svoj sistem i da ih koristite za pregled svojih stranica nakon što ih objavite. Na taj način možete biti sigurni da sve ispravno radi. Čak i ako ne koristite određeni pregledač svakog dana, vaš sajt će posetiti ljudi koji to rade. Ako ste zainteresovani za proveru kompatibilnosti pregledača, započnite je sa pregledačima Microsoft Internet Explorer i Mozilla Firefox, a uključite i Google Chrome.

Na slici 1.5 prikazan je Microsoft Edge, naslednik pregledača Internet Explorer, koji radi pod operativnim sistemom Windows 10.

SLIKA 1.4
Vidžet za Fejsbuk

Internet Explorer je objavljen 2012. godine, ali mnogi korisnici ga nisu nadgradili od verzije 9, 8 ili čak i verzije 7. Njegove verzije se umnogome razlikuju, pa, da bi sajt radio ispravno, treba da ga testirate u svakoj. Objavljivači na Vebu su odustali od podrške za verziju 6, a većina i za verziju 7, dok „Microsoft" preporučuje svim korisnicima da izvrše nadgradnju na noviju verziju. „Microsoft" je 2005. godine objavio novi pregledač Microsoft Edge - podrazumevani pregledač za Windows 10.

Mozilla Firefox

Mozilla Firefox je besplatan veb pregledač otvorenog koda, koji od jula 2015. godine čini otprilike 15 odsto tržišta pregledača. Nestcape Navigator je bio prvi popularni komercijalni veb pregledač. Verzija 1.0 je objavljena 1994. godine. Četiri godine kasnije kompanija „Nestcape Communications" je otvorila izvorni kod za svoje veb pregledače i angažovala neke članove osoblja da rade na njegovom poboljšanju. Nakon sedam godina truda i mnogo izdanja, rezultat je pregledač Mozilla Firefox. Od kada je kompaniju „Nestcape Communications" preuzeo „American Online", ona više nema nikakve zvanične veze sa nezavisnom neprofitnom organizacijom Mozilla Foundation.

Firefox je u velikoj meri postao popularan zato što nije imao bezbednosnih problema koji su mučili Internet Explorer. Pored toga, veliki broj dodataka poboljšava taj pregledač, a kompanija „Firefox" je obavila dobar posao, jer održava korak sa veb standardima kako oni napreduju. Firefox je dostupan za Windows, Mac OS X i Linux, a može se besplatno preuzeti na http://www.mozilla.com/.

Apple Safari

Safari je podrazumevani pregledač za OS X. Postoji i verzija ovog pregledača za mobilne uređaje koja je instalirana na uređajima iPhone i iPad kompanije „Apple“. Zasniva se na tehnologiji otvorenog koda i njegova podrška za veb standarde je na sličnom nivou kao za Firefox. Safari ima trenutno oko 9 odsto udela na tržištu pregledača.

Pregledači za mobilne uređaje

Ni jedna diskusija o veb pregledačima ne bi bila potpuna, a da se ne pomenu pregledači za mobilne uređaje. Tri velika pregledača su Chrome, Safari i Android. Od jula 2015. godine, Chrome ima 31 odsto udela na tržištu pregledača za mobilne uređaje, Safari 24, a Android 25 odsto.

Google Chrome se pojavio na tržištu za mobilne uređaje pre 2014. godine, a početkom 2015. postao je najpopularniji pregledač za mobilne uređaje. Koristi isti mehanizam kao popularna desktop verzija pregledača i nudi performanse i pouzdanost koje ljudi očekuju od pregledača Chrome. Safari je pregledač koji „Apple“ uključuje u iOS uređaje, kao što su iPhone i iPad. On nudi veoma jaku podršku za HTML5 i, osim veličine ekrana, osigurava iskustvo vrlo slično kao pregledač za stone računare. Slično tome, Android ima pregledač koji isto tako osigurava veb iskustvo visokog kvaliteta. Sva tri pregledača se zasnivaju na WebKit mehanizmu za vizuelizaciju, baš kao Safari i Chrome za stone računare. O tome šta treba uzeti u obzir prilikom izrade sajtova za mobilne uređaje ću govoriti u Lekciji 21 „Dizajniranje Veba za mobilne uređaje”.

Drugi pregledači

Od jula 2015. godine Google Chrome ima „lavovski udeo“ na tržištu veb pregledača, kako za stone, tako i za mobilne uređaje. Preostali pregledači međusobno dele veoma malo „parče kolača“ - 13 odsto ili manje. Na primer, Opera (http://www.operasoftware.com/) ima mesto na tržištu sa samo 5 odsto udela. Ovaj pregledač je mali, brz, besplatan i dostupan za nekoliko platformi, uključujući Windows, Mac OS X i Linux. Takođe je usaglašen sa standardima. Za korisnike UNIX-a koji koriste KDE tu je Konqueror. Postoje različiti Mozilla izdanci, kao što je Camino za Mac OS X. Osim toga, pregledači sa komandnom linijom, kao što su Lynx i Links, dostupni su za tekstualni pregled veb stranica. Postoji i nekoliko drugih pregledača koji obezbeđuju pristup Vebu osobama sa različitim posebnim potrebama.

Veb serveri

Sve što vam je potrebno da biste gledali i pretraživali na Vebu je veb pregledač. Da biste objavljivali stranice na Vebu, potreban vam je veb server.

Veb server je program koji radi na računaru i odgovaran je za odgovaranje na zahteve veb pregledača, bez obzira na sadržaj koji je povezan sa određenom URL adresom. Veb server je potreban za objavljivanje dokumenata na Vebu. Međutim, zbunjuje to što se računar na kome radi serverski program takođe zove server. Dakle, kada neko koristi termin *veb server*, onaj ko sluša ili čita knjigu može da se pomisli na program koji se koristi da odgovori na zahteve veb stranica ili računara na kome radi taj program.

Kada koristite pregledač da biste zahtevali stranicu na veb sajtu, pregledač uspostavlja vezu sa veb serverom pomoću HTTP-a. Server prihvata vezu, šalje sadržaj zahtevanih datoteka, pa prekida vezu. Tada pregledač formatira informacije koje je dobio od servera.

Što se tiče servera, može da se poveže mnogo različitih pregledača na isti server da bi se dobile iste informacije. Veb server je odgovoran za upravljanje svim ovim zahtevima.

Veb serveri rade mnogo više od opsluživanja datoteka. Oni su odgovorni i za upravljanje ulaznim obrascem i za povezivanje obrazaca i pregledača sa programima, kao što su baze podataka koje su pokrenute na serveru.

Kao i kod pregledača, mnogo različitih servera je dostupno za mnoge platforme, uz mnogo različitih funkcija. Za sada, treba da znate samo za šta služi server; više o veb serverima ćete naučiti u Lekciji 23, „Kako da objavite svoj sajt”.

Jedinstvena adresa resursa

Kao što ste ranije naučili, URL je pokazivač nekih podataka na Vebu, bilo da je reč o dokumentu, slici, opisu stila ili skriptu JavaScripta. O svemu ovome ćete učiti kasnije. URL obezbeđuje univerzalni, konzistentni način za pronalaženje i pristupanje informacijama.

Pored toga što se URL unosi direktno u pregledač radi posete određenoj stranici, koristi se i kada se kreira link sa hipertekstom u dokumentu za drugi dokument. Dakle, on je, u svakom slučaju, važan za to kako se vi i vaš pregledač krećete na Vebu.

URL adrese sadrže informacije o sledećem:

- o načinu kako se dolazi do informacija (koji protokol koristiti: FTP, HTTP ili datoteku)
- o nazivu umreženog računara na kome se čuva sadržaj (www.ncsa.uiuc.edu, ftp.apple.com, netcom16.netcom.com i tako dalje).
- o direktorijumu ili drugoj lokaciji na sajtu gde se nalazi sadržaj

Takođe možete koristiti posebne URL adrese za zadatke poput slanja e-pošte (koje se zovu *URL adrese Mailto*) i pokretanje koda za JavaScript. O URL adresama i šta svaki deo znači ćete učiti u Lekciji 6 „*Rad sa linkovima*".

Uopšteni opis objavljivanja na Vebu

Kada je izmišljen Veb, objavljivanje na njemu je označavalo samo kreiranje veb stranica kao pojedinačnih datoteka i njihovo otpremanje na server da bi ljudi mogli da ih pregledaju u pregledačima. Od tada se skoro sve promenilo.

Nekoliko veb sajtova i dalje sadrži ručno kodirane veb stranice koje otprema autor sajta, ali većina veb sajtova je napravljena pomoću softvera koji radi na serveru. Veb stranice su postale složenije, kao i veb sajtovi. U današnje vreme većina sadržaja na veb stranicama je napisana pomoću aplikacija koje se isto tako nalaze na Vebu. Na primer, možete da napravite blog na WordPress.com i odmah počnete da objavljujete sadržaj korišćenjem veb interfejsa WordPress.

Bez obzira da li objavljujete status na Tviteru, pišete komentare na sajtu sa vestima, objavljujete blog pomoću alatke ili uređujete članke na Vikipediji, vi objavljujete na Vebu. U većini slučajeva nije potrebno da sami pišete HTML. Uopšteno govoreći, stranice se nalaze u šablonima koje je neko drugi napravio, a često možete formatirati sadržaj koji ste kreirali pomoću grafičkog uređivača ili pojednostavljenim označavanjem koje vam omogućava da izbegnete upotrebu HTML-a.

Na kraju krajeva, na koji god način da unesete sadržaj, on će biti pretvoren u HTML pre nego što bude prikazan korisnicima. Dakle, ako objavite nešto i to ne izgleda dobro, morate da poznajete HTML ako želite to da popravite. Morate biti sposobni da napravite razliku između delova stranice koju kontrolišete i delova koji su ugrađeni u aplikaciju za objavljivanje koju koristite. A ako nameravate da preuzmete veću kontrolu nad izgledom svog sajta, verovatno treba da poznajete HTML da biste ažurirali šablone koji se koriste da stranice dobiju željeni izgled.

Dakle, bez obzira na pristup koji koristite za objavljivanje na Vebu, verovatno ćete imati koristi tako što ćete početi sa osnovama i učiti kako funkcioniše objavljivanje na Vebu od početka do kraja. Možda nećete nikad ručno napisati pojedinačne veb stranice, ali, ako naučite kako se to radi, bićete pripremljeni za izradu veb sajtova pomoću bilo koje alatke koju na kraju izaberete.

Rezime

Da biste objavljivali na Vebu, morate da znate osnovne koncepte koji čine njegove delove. U ovoj lekciji ste naučili tri glavna koncepta. Prvo, upoznali ste nekoliko najkorisnijih funkcija Veba za objavljivanje informacija. Drugo, učili ste o veb pregledačima i veb serverima i kako oni komuniciraju da bi isporučili veb stranicu. Treće, sada znate šta je URL i zašto je bitan za pretraživanje i objavljivanje na Vebu.

Radionica

Svaka lekcija u ovoj knjizi sadrži radionicu koja će vam pomoći da pregledate ono što ste naučili.

U prvom delu ove radionice navode se neka opšta pitanja o Vebu. Zatim ćete odgovoriti na neka pitanja o Vebu koja ću vam postaviti. Odgovori na pitanja u kvizu se pojavljuju u sledećem odeljku. Na kraju svake lekcije ćete videti neke vežbe koje će vam pomoći da upamtite informacije koje ste saznali o Vebu.

Pitanja i odgovori

P **Ko vodi Veb? Ko kontroliše sve ove protokole? Ko je zadužen za sve ovo?**

O Ni jedno lice ne poseduje, niti kontroliše World Wide Web. S obzirom na ogroman broj nezavisnih sajtova koji snabdevaju Veb informacijama, ne bi bilo moguće da bilo koja organizacija sama postavlja pravila ili smernice. Međutim, dve grupe organizacija imaju jak uticaj na izgled i smer Veba.

Prva grupa je *konzorcijum World Wide Web* (W3C), koji postoji na Institutu za tehnologiju u Masačusetsu u SAD i Institutu INRIA u Evropi. W3C čine pojedinci i organizacije zainteresovani za podršku i definisanje jezika i protokola koji čine Veb (HTTP, HTML, XHTML, itd). Oni obezbeđuju i proizvode (pregledače, servere, itd) koji su slobodno dostupni svakome ko želi da ih koristi. Konzorcijum W3 je jedini koji je najbliži postavljanju standarda i određivanju pravila za World Wide Web. Matičnu stranicu konzorcijuma možete posetiti na http://www.w3.org/.

Druga grupa organizacija koja utiče na Veb su sami programeri pregledača, pre svega „Google“, „Apple“, „Microsoft“ i „Mozilla Foundation“. Konkurencija za najpopularniji i tehnički najnapredniji pregledač može biti žestoka. Grupa ljudi i kompanija zainteresovanih za budućnost Veba napravila je organizaciju pod nazivom Web HyperTex Application Working Group (WHATWG). Ta organizacija je, zajedno sa W3C, napisala specifikaciju za HTML5.

U narednom periodu WHATWG će u potpunosti napustiti brojeve verzije specifikacije za HTML. Umesto toga, HTML će biti „životni standard“ i biće ugrađene eksperimentalne i široko podržane funkcije. Cilj je da se osigura da se specifikacija razvija tako da odgovara funkcijama koje su autori pregledača dogovorili da dodaju u svoje pregledače. Ako se o predloženoj funkciji ne postigne konsenzus, ona će biti uklonjena iz specifikacije. Ovo je pokušaj da se spreče neki

problemi iz prošlosti, kada se postupak kreiranja specifikacije za HTML razlikovao od posla koji su obavljali autori pregledača.

Ovo je pokušaj da se spreče neki problemi iz prošlosti, kada se postupak kreiranja specifikacije za HTML razlikovao od posla koji su obavljali autori pregledača.

P **Mnogi ljudi imaju utisak da se Veb menja toliko brzo da je skoro nemoguće pratiti informacije, vesti, itd. Da li je ova knjiga zastarela već na dan objavljivanja?**

O Iako je tačno da se sve na Vebu veoma brzo menja, velika većina informacija u ovoj knjizi će vam poslužiti daleko u budućnosti. HTML je stabilan, kao što je to bio i do sada, a kada naučite osnovne tehnologije *jezika za označavanje hiperteksta* (HTML), *kaskadne opise stilova* (CSS) i JavaScript, možete naučiti i nešto drugo u slobodno vreme.

Kviz

1. Šta je URL?
2. Šta je potrebno za objavljivanje dokumenata na Vebu?

Odgovori na pitanja u kvizu

1. URL, ili jedinstvena adresa resursa, je adresa koja upućuje na određeni dokument ili deo informacija na Internetu.
2. Potreban vam je pristup veb serveru. Veb serveri, programi koji opslužuju dokument na Vebu, odgovaraju na zahtev veb pregledača za datoteke i šalju zahtevane stranice na mnogo različitih vrsta pregledača. Oni upravljaju i ulaznim obrascem i integracijom baze podataka.

Vežbe

1. Dok surfujete Vebom, počnite da razmišljate o objavljivanju na njemu. Pogledajte kako su konstruisane URL adrese. Obratite pažnju na način kako su konstruisane stranice. Ubrzo ćete shvatiti kako su ove stranice izrađene u potpunosti.
2. Preuzmite drugačije pregledače od onih kojih obično koristite i isprobajte ih neko vreme. Ako koristite Internet Explorer, isprobajte Firefox, Chrome, Safari ili, čak, i pregledač sa komandom linijom, kao što su Lynx ili Links. Da biste zaista videli kako su se okolnosti promenile i kako neki korisnici koji nisu nadgradili svoje pregledače doživljavaju Veb, preuzmite i stari pregledač sa adrese http://browsers.evolt.org/ i isprobajte ga.

LEKCIJA 2

Sređivanje alatki

Kada počnete realizaciju nekog projekta, bilo da je to pisanje knjige ili farbanje sobe, nećete odmah početi da kucate ili zgrabiti četku. Smislite plan da izvršite projekat i prikupite materijale koji su vam potrebni da biste obavili posao. Vaš plan može biti jednostavan, poput odluke da ofarbate zidove pre tavanice, ili složen, kao detaljan prikaz svega što želite da napišete u svojoj knjizi.

Isto važi i za materijale. Ako farbate sobu, potrebne su vam četke, boja i možda nešto da biste sprečili boju da se razlije tamo gde to ne želite. Ako pišete knjigu, želećete da instalirate program za obradu teksta i možda da prikupite istraživački materijal koji će vam pomoći u pisanju. Kao i kod većine drugih projekata, postupak pisanja i dizajniranja veb stranica zahteva planiranje i razmišljanje pre nego što počnete da stavljate tekst i grafiku i da ih „mahnito“ povezujete. Želećete da budete sigurni da imate sve što vam je potrebno na računaru za izradu veb stranica, kao i prostor na Vebu za hostovanje veb sajta kada završite.

Da biste se pripremili za objavljivanje na Vebu, morate:

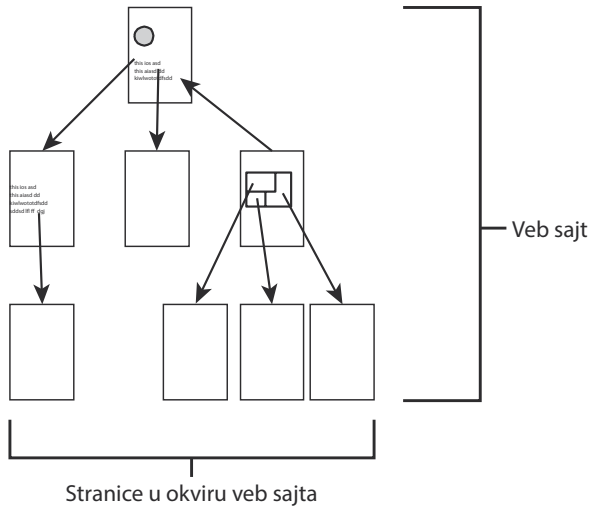
- naučiti razliku između veb servera, veb sajta, veb stranice i početne stranice
- podesiti računar tako da možete započeti izradu veb stranica

Anatomija veb sajta

Napravio sam pregled jednostavne terminologije koju sam koristio u ovoj knjizi. Treba da znate šta znače sledeći termini i kako se oni primenjuju na rad koji ćete razviti na Vebu:

- Veb sajt - Zbirka jedne ili više povezanih stranica na smislen način, u celini, opisuje informacije ili stvara ukupan efekat (vidite sliku 2.1).

SLIKA 2.1 Veb sajtovi i stranice

- **Veb server** - računar na Internetu ili intranetu koji isporučuje veb stranice i druge datoteke kao odgovor na zahteve pregledača (intranet je mreža koja koristi Internet protokole, ali nije javno dostupna)
- **Veb stranica** - dokument na veb sajtu, koji se, obično, sastoji od dokumenta jezika za označavanje *hiperteksta* (HTML) i bilo kojih stavki koje se prikazuju u okviru dokumenta, kao što su umetnute slike ili opis stilova
- **Početna stranica** - ulazna stranica veb sajta, koja može povezivati dodatne stranice na samom veb sajtu ili na stranicama na drugim sajtovima.

Svaki veb sajt je smešten na veb serveru. U prvih nekoliko lekcija u ovoj knjizi ćete naučiti kako da razvijete dobro osmišljene i dobro dizajnirane veb sajtove. Kasnije ćete naučiti kako da objavite sajt na stvarnom veb serveru.

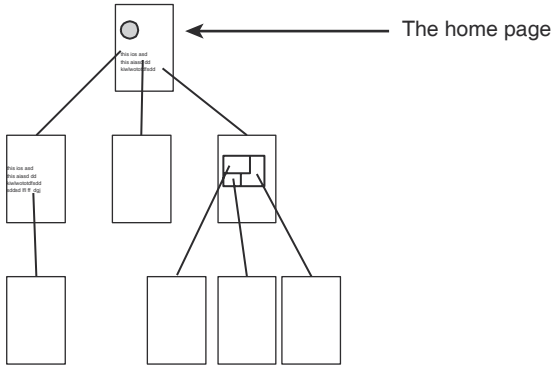
Veb stranica je pojedinačni element veb sajta na isti način kao što je stranica element knjige ili novine (iako, za razliku od novinskih strana, veb stranice mogu biti bilo koje dužine). Veb stranice se ponekad nazivaju i veb dokumenta. Oba termina se odnose na isto. Veb stranica se sastoji od HTML dokumenta i svih drugih komponenata koje se nalaze na stranici, kao što su slike ili drugi medijski sadržaj.

NAPOMENA U današnje vreme većina veb sajtova nije napravljena od pojedinačnih stranica, već pomoću aplikacija koje objavljuju veb sadržaj sačuvan u nekoj vrsti baze podataka preko zajedničkih skupova šablona. URL adrese na sajtu se ponašaju kao ulaz aplikacije za objavljivanje. U ovoj knjizi ćete i dalje kreirati veb stranice na tradicionalan način, jer je to najlakši način da naučite kako se vrši kreiranje.

Ako objavljujete veb sajt, početna stranica je prva ili najviša stranica na vašem veb sajtu. To je namenjena ulazna tačka koja pruža pristup ostatku stranica na sajtu (vidite sliku 2.2).

UPOZORENJE Većina korisnika će pristupiti sajtu preko početne stranice, ali neki korisnici će ući na sajt preko drugih stranica. Karakteristika Veba je da se omogućava povezivanje ljudi sa bilo kojom stranicom na sajtu. Ako imate zanimljive informacije i na drugim stranicama, osim na početnoj, ljudi će otići direktno na tu stranicu. Ne treba da pretpostavite da je posetilac video vašu početnu stranicu sa drugih stranica sajta.

SLIKA 2.2
Početna stranica

Početna stranica često sadrži pregled sadržaja veb sajta, koji je dostupan sa polazne tačke - na primer, u obliku tabele sadržaja ili skupa ikona. Ako nemate previše sadržaja, sve možete staviti na tu jednu stranicu, pa će tako početna stranica i veb sajt biti jedno isto. Lična početna stranica može sadržati link sa biografijom osobe i link sa njenim nalogom na Tviteru i slikama na Flickru. Početna stranica restorana će najverovatnije sadržati radno vreme i lokaciju restorana, kao i linkove sa menijem i smernicama kako doći do restorana. Početna stranica preduzeća sadrži, obično, „Proizvode i usluge" i „Korisničku podršku".

Podešavanje računara za objavljivanje na Vebu

Pre svega, ako želite samo da objavite neke reči ili slike na veb stranici, ne treba da radite ništa da biste podesili računar. Možete samo da otvorite pregledač, pronađete sajt koji omogućava da objavite sadržaj, kao što je Tumblr ili Wix, a zatim izvršite objavljivanje iz pregledača.

Ako želite da naučite kako da napravite veb stranicu od nule, podesite svoj računar da možete kreirati i lokalno pregledati veb stranice. Jedine dve alatke koje obavezno morate imati da biste eksperimentisali sa objavljivanjem na Vebu su uređivač teksta i veb pregledač. U prethodnoj lekciji ste nešto naučili o veb pregledačima, pa ćemo sada da predstavimo uređivače teksta.

Uređivači teksta

HTML datoteke su datoteke sa običnim tekstom i trebalo bi da se uređuju pomoću alatke koja radi sa datotekama običnog teksta. To suštinski znači da, ako hoćete da učite HTML, ne bi trebalo da uređujete svoje datoteke pomoću aplikacije za obradu teksta, kao što je Microsoft Word, ili pomoću online aplikacije Google Docs. Ove vrste programa omogućavaju da uređujete datoteke u njihovom konačnom formatu i sačuvate rezultate u formatu dokumenta poput vlasničkog formata Microsoft Worda. Zbunjujuće je što ovi tipovi aplikacije omogućavaju čuvanje dokumenata kao HTML. To će vam možda biti dovoljno da biste zadovoljili potrebe u pogledu izrade dokumenta, ali nećete naučiti osnovno o HTML-u, što je vaš cilj.

Ako ste ranije koristili uređivače teksta, verovatno već imate među njima onaj koji vam je omiljen. Ljudi imaju tendenciju da budu veoma samouvereni kada misle da nešto čini dobar uređivač teksta. Ako uopšte niste koristili uređivač ili ga niste mnogo koristili, potrebna vam je preporuka. Da biste počeli, možete koristiti uređivač teksta koji se nalazi u vašem računarskom sistemu; svi računarski sistemi sadrže jedan uređivač.

Ako ste korisnik Windowsa, možete koristiti aplikaciju Notepad. Ako koristite OS X, možete početi korišćenje te aplikacije sa TextEditom, a ako ste korisnik Linuxa, možete početi sa uređivačem teksta vi ili Emacs.

Notepad, TextEdit i vi nude veoma ograničene mogućnosti, a ako mnogo uređujete tekst, želećete da imate još jednu moćnu aplikaciju za rad na uređivanju teksta.

Ovo je lista nekoliko uređivača teksta koje često koriste ljudi koji izrađuju veb sajtove:

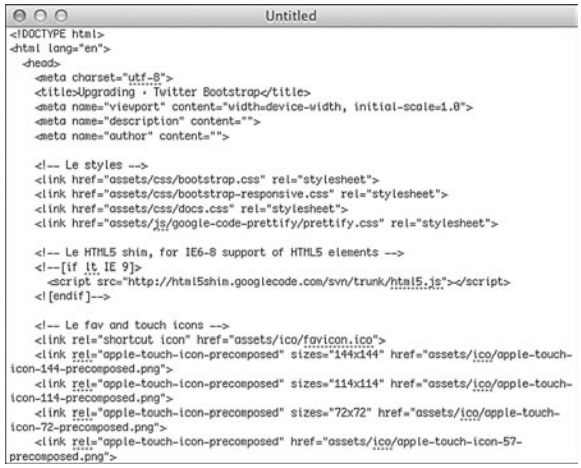
- Komodo Edit je besplatna verzija otvorenog koda, popularnog intregisanog okruženja Komodo. Radi na operativnom sistemu Windows, Macintosh i Linux, a nudi mnogo funkcija integrisanog razvojnog okruženja. Verziju možete preuzeti na adresi http://www.htmlkit.com/. Stariju verziju možete koristiti besplatno ili možete kupiti najnoviju i najbolju verziju.
- HTML-Kit je popularni uređivač teksta posebno za veb stranice u Windowsu. Možete ga preuzeti na adresi http://www.htmlkit.com/. Stariju verziju možete koristiti besplatno ili možete kupiti najnoviju i najbolju verziju.
- Notepad++ je besplatni uređivač teksta otvorenog koda za Windows, koji je veoma popularan. Možete ga preuzeti na adresi http://notepad-plus-plus.org/.
- TextWrangler je popularni, besplatni uređivač teksta za OS X. Njega je kreirala kompanija „Bare Bones Software“, a možete ga preuzeti na veb sajtu http://www.barebones.com/products/textwrangler/. Možda ćete biti zainteresovani i za BBEedit, moćniji uređivač teksta, uz licencnu naknadu.
- Coda je uređivač teksta posebno za ljude koji izrađuju stranice pomoću Panica. On sadrži mnogo razvojnih funkcija, poput kontrole izvora i povezivanja sa bazom podataka. Možete ga pronaći na adresi http://panic.com/coda/. Takođe sadrži licencnu naknadu.

Želećete da pronađete vaš uređivač teksta i otvorite aplikaciju. Ako koristite TextEdit na OS X-u, uverite se da je u režimu običnog teksta. Ako prozor sa dokumentom sadrži kontrole koje omogućavaju da izaberete font ili primenite drugo formatiranje, otvorite meni Format i izaberite opciju Make Plain Text. Nakon što ste otvorili uređivač, možete uneti ono što želite da stavite na sajt i, ako želite, sačuvati datoteku koju uređujete. Jedino što možete da uradite je jednostavno kucanje znakova pomoću tastature. Uopšte nemate opcija za formatiranje, a to je ono što se podrazumeva pod običnim tekstom.

> **NAPOMENA** U svakoj lekciji iz knjige možete raditi pomoću Notepada ili TextEdita, ali većina veb programera smatra da moćnija alatka značajno poboljšava njihovu produktivnost. Mnogi uređivači teksta imaju opciju za isticanje teksta, što čini dokumente lakšim za čitanje. Svi oni omogućavaju da istovremeno otvorite više dokumenata i da grupu datoteka tretirate kao projekat. Pre nego što počnete, biće teško da pronađete novu alatku koja vam odgovara, ali ja ću vas podstaknuti da na „putu“ kroz ovu knjigu pogledate više različitih uređivača. A mnogi komercijalni uređivači imaju besplatne probne verzije, pa ih možete isprobati pre nego što se odlučite da ih nabavite.

Na slici 2.3 je snimak ekrana uređivača teksta TextEdit u OS X-u. To je primetno najviše zbog činjenice da uopšte nema formatiranja teksta ili trake sa alatkama. To je ono što tražite u uređivaču teksta; on treba da vam omogući uređivanje sadržaja datoteke, a da ne primenjujete nikakvo formatiranje.

SLIKA 2.3
TextEdit u OS X-u

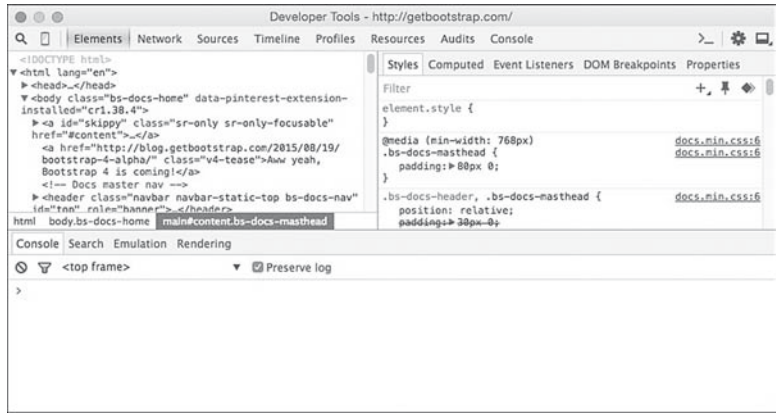
Veb pregledač

Kao što je pomenuto u prethodnoj lekciji, dostupno je nekoliko popularnih veb pregledača i možete koristiti bilo koji pregledač koji volite kada svakodnevno surfujete Vebom. Međutim, dok budete učili kroz lekcije u ovoj knjizi, ja ću vam posebno preporučiti jedan pregledač, a to je Google Chrome. Glavni razlog je taj što Google Chrome nudi nekoliko moćnih alatki namenjenih ljudima koji izrađuju veb sajtove. Drugi pregledači imaju slične alatke, ali ja ću u tekstu posebno pomenuti alatku za programiranje Google Chrome, a ako koristite pregledač Google Chrome, biće vam lakše da me pratite. Ako se osećate sigurno i ako želite, možete izabrati drugi pregledač (treba da prevedete delove gde pominjem Google Chrome u svoj pregledač, ali ja ću vas ohrabriti da preuzmete Google Chrome i da radite na njemu u sledećem delu, bez obzira na to koji pregledač planirate da koristite na kraju, naročito ako uopšte ne poznajete ovu vrstu alatki). Google Chrome možete preuzeti na adresi http://google.com/chrome.

Korišćenje programskih alatki Google Chrome

Nakon što ste preuzeli i instalirali Google Chrome, otvorite aplikaciju i idite na http://getbootstrap.com/. Bootstrap je generički okvir za veb stranice, o kome ćemo govoriti kasnije. Za sada je koristan jer je izvorni kod za veb stranice napisan da bude lako čitljiv. U meniju View pregledača Chrome otvorite podmeni Developer i kliknite Developer Tools. Otvoriće se Developer Tools, kao što je prikazano na slici 2.4.

SLIKA 2.4
Programske alatke Google Chrome

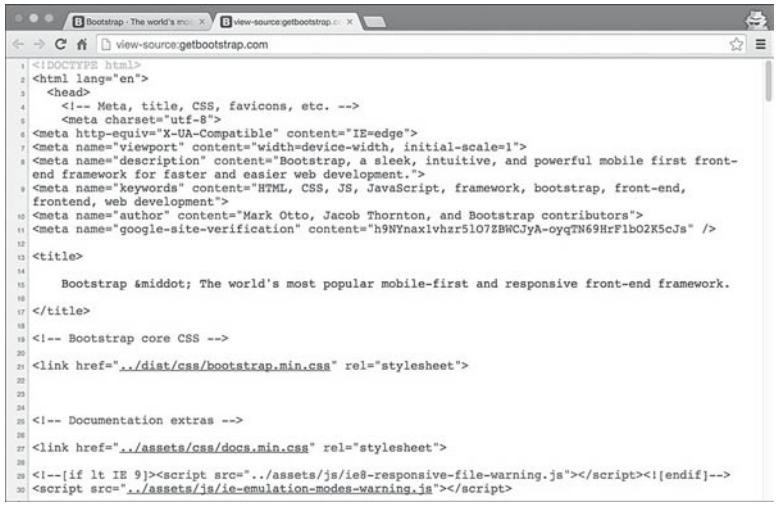

SAVET Postoji i prečica na tastaturi za otvaranje opcije programske alatke Developer Tools. U Windowsu je možete otvoriti pritiskom na Control+Shit+I. U OS X-u je možete otvoriti pomoću prečice Command+Option+I. Videćete da ćete mnogo koristiti programske alatke, pa definitivno vredi memorisati prečicu na tastaturi.

Opcija Developer Tools se otvara kao kartica u pregledaču, koja pokriva donju stranu veb stranice. Ako želite, možete kliknuti na dugme u gornjem desnom uglu da biste odvojili Developer Tools od prozora pregledača. To će omogućiti da vidite više sadržaja u oba prozora, ali moraćete da prelazite sa jednog na drugi. Osim toga, ako želite, možete pomeriti alatke na bočnu stranu prozora pregledača, umesto na dnu. Postavite Developer Tools kako god mislite da je najudobnije.

Od najranijih dana Veba pregledači imaju podržanu funkciju, koja se zove View Source i koja prikazuje aktuelni HTML izvorni kod za veb stranice koje pregledate. U pregledaču Google Chrome možete videti izvor za trenutnu stranicu, tako što ćete izabrati opciju View Source iz podmenija pregledača u meniju View. Izvor za stranicu http://g etbootstrap.com/ se pojavljuje na slici 2.5.

SLIKA 2.5
Izvorni kod za http:// getbootstrap. com/

Programske alatke su mnogo moćniji dodatak ovog koncepta. One imaju nekoliko kartica. Kada ih otvorite, biće prikazana kartica Elements, koja, na neki način, sadrži izvor stranice. Kada pregledač preuzima veb stranicu, on je transformiše tako da mehanizam koji formatira i predstavlja HTML može da ga razume. U zavisnosti od validnosti veb stranice, ova transformacija je veoma mala. Kartica Elements predstavlja HTML onako kako ga pregledač vidi. Opcija View Source prikazuje aktuelni HTML koji je preuzeo pregledač, pa ako uporedite sadržaj prozora View Source sa sadržajem kartice Elements, videćete nekoliko razlika koje pokazuju ono o čemu pričam.

Ne brinite o funkciji svakog aktuelnog HTML-a u ovom trenutku - uskoro će o njoj biti više reči u ovoj lekciji. Kada pređete mišem preko elemenata u kartici Elements, deo veb stranice povezane sa elementom ispod miša će biti označen tako da možete videti kako HTML odgovara izvoru HTML-a. Kada kliknete na neki od elemenata, kartice sa desne strane prozora će biti ažurirane informacijama o stilu za taj element. Kasnije, kada počnete da koristite kaskadne opise stilova, ova funkcija će vam zaista biti od velike pomoći, jer prikazuje upravo kako pregledač tumači stilove.

Na kraju, u donjem redu, naći ćete nekoliko dugmadi. Prvo dugme odvaja ili ponovo spaja prozor sa alatkama. Sledeće dugme otvara konzolu JavaScript, o kojoj će biti reči u Lekciji 17 „Uvod u JavaScript". Sledeće dugme izgleda kao lupa. Ako kliknete na njega, možete kliknuti i na sadržaj na veb stranici, a HTML element koji odgovara toj stranici će biti izabran u kartici Elements. Ovo je korisno ako želite da pregledate određeni element na toj stranici.

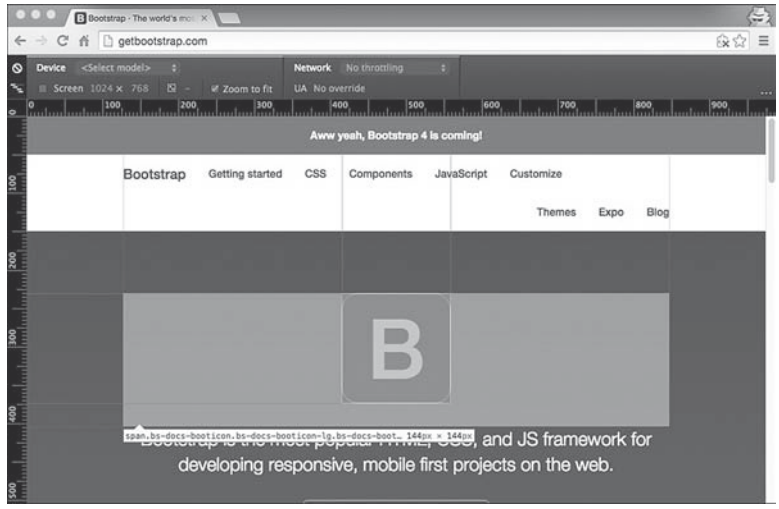
Sledeća dugmad pokazuju ugnežđivanje tagova za izabrane elemente. Ona su korisna za kretanje kroz strukturu veb stranice. Više o tome kako su stranice strukturisane naučićete u narednim lekcijama.

VEŽBA 2.1 Korišćenje opcije Inspector

Pre nego što krenete dalje, vredi pogledati kako Inspector tačno funkcioniše kada se koriste programske alatke za pronalaženje određenih elemenata na stranici u prikazu Elements. Ako stranicu http://getbootstrap.com/ ne gledate u pregledaču, pristupite pregledaču i otvorite stranicu, a zatim otvorite Chrome Developer Tools. Možda ćete želeti da probate prečicu na tastaturi koju smo pomenuli ranije u Savetu. Kao što sam rekao, dok budete napredovali, mnogo ćete koristiti programske alatke.

Nakon što ste otvorili alatke pregledača, kliknite na dugme inspect u Developer Tools. To je prvo dugme na levoj strani u donjem redu, koje liči na lupu. Dugme će postati plavo, što označava da je opcija Developer Tools spremna da ispita element na koji ste kliknuli. Pomerajte miš preko prozora pregledača, dok ne ugledate veliko zaglavlje blizu vrha stranice. Prozor pregledača izgleda slično kao na slici 2.6.

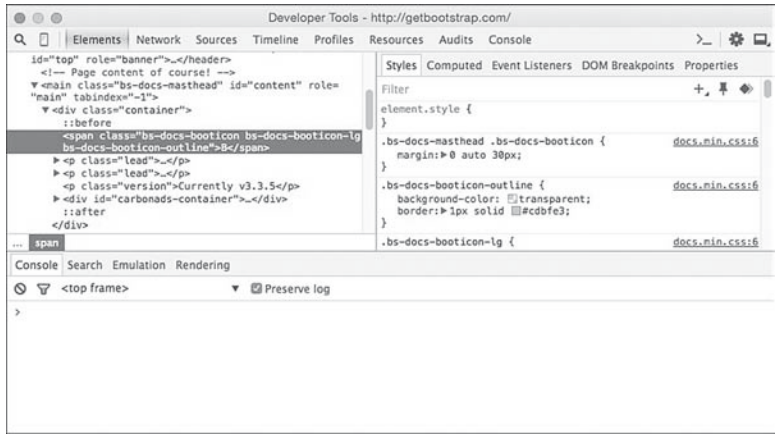
SLIKA 2.6
Ispitivanje stranice Bootstrap

Kao što možete videti, zaglavlje je istaknuto, a neke informacije o veličini elementa se nalaze u pomoćnom tekstu. Ovo je element koji želim da ispitam, a vi treba da ga locirate u vašem pregledaču i da kliknete na njega. Kao što ste videli na slici 2.4, izvor stranice prikazan u opciji

Elements je, uglavnom, sažet kada prvo otvorite Developer Tools. Kada ispitujete element, izvor se proširuje da bi prikazao HTML izvor koji odgovara onome što je bilo na stranici na koju ste kliknuli. Prozor Developer Tools prikazuje HTML tagove korišćene za kreiranje zaglavlja na koje ste kliknuli. To će izgledati kao na slici 2.7.

SLIKA 2.7
Ispitivanje B ikone u prozoru Developer Tools

Ne očekujem da još uvek razumete ono što vidite u prozoru Developer Tools, ali osvrnuću se na istaknute delove. U levoj kartici ćete videti aktuelni HTML izvor stranice. U desnoj koloni ćete naći informacije o stilovima koje pokazuju zašto izabrani element baš tako izgleda. U donjem redu možete videti gde pripada izabrani element u okviru strukture stranice. Izabrani element je „razgranat“ oko okvira Bootstrap B u desnom donjem delu trake. Dubok je četiri nivoa na stranici i na njemu su primenjene tri CSS klase.

Mnogo puta ćete se vraćati u prozor Developer Tools, naročito kada ništa na stranici ne izgleda onako kako ste očekivali. Developer Tools prikazuje kako vaša stranica izgleda u pregledaču i pojednostavljuje postupak da dođete do elementa koji želite da pronađete, što je naročito korisno dok vaše stranice postaju veće i složenije.

Šta želite da radite na Vebu?

Ovo pitanje može zvučati besmisleno. Ne biste kupili ovu knjigu da već nemate neku ideju o tome šta želite da objavite. Međutim, možda ne znate šta biste zaista postavili na Vebu ili imate neku nejasnu ideju, ali ništa konkretno. Možda iznenada morate da radite na veb sajtu kompanije i neko vam je dao ovu knjigu i rekao: „Evo, ovo će pomoći“. Možda ste softverski programer koji je iznenada zadužen da napravi veb interfejs za proizvod ili da izradi veb aplikaciju. Možda samo želite da uradite nešto slično nekoj veb stranici koju ste videli.

Ono što želite da objavite na Vebu ja u ovoj knjizi zovem sadržaj. Sadržaj je opšti pojam koji se može odnositi na tekst, grafiku, medijski sadržaj, obrasce i tako dalje. Ako nekome kažete čemu je posvećena vaša veb stranica, opisujete sadržaj.

Jedino što može ograničiti ono što ćete objaviti na Vebu je vaša mašta. U stvari, ako ono što želite da uradite izgleda izuzetno divlje ili čudno, to je odličan razlog da probate. Najzanimljivi veb sajtovi su oni koji se protežu izvan granice mogućeg na Vebu.

Možete da pronađete inspiraciju gledajući druge veb sajtove koji su slični ideji o kojoj razmišljate. Ako izrađujete veb sajt za preduzeće, pogledajte sajtove koji pripadaju vašoj konkurenciji i vidite šta oni imaju da ponude. Ako radite na ličnom sajtu, posetite sajtove kojima se divite i vidite da li u njima možete pronaći inspiraciju za izradu svog sajta. Procenite šta vam se dopada na tim sajtovima što biste želeli da primenite i poboljšate kada budete pravili svoj sajt.

U današnje vreme granice za izradu mnogih vrsta sajtova su izuzetno uske. Ako želite da objavite tekst i fotografije, možete koristiti bilo koji od mnogobrojnih besplatnih sajtova za blogovanje da biste podesili sajt za samo nekoliko minuta, sve dok softver za blogovanje odgovara vašim potrebama. Eksperimentisanje je lakše nego ikada. Probajte nešto, vidite da li možete to da primenite i odatle počnite izradu sajta.

Ako stvarno nemate ideju šta da postavite na Vebu, nemojte misliti da morate tu da stanete - odložite ovu knjigu i smislite nešto pre nego što nastavite čitanje. Možda ćete doći do nekih ideja dok budete čitali ovu knjigu. Mislim da je najbolji način za ideje da provedete jedno popodne surfujući Vebom i istražite šta su drugi ljudi uradili.

Skiciranje veb sajta

Sledeći korak u planiranju veb sajta je da shvatite na koje stranice se stavja određeni sadržaj i da smislite šemu za navigaciju između tih sadržaja. Ako imate mnogo sadržaja koje je potrebno povezati na sofisticirane načine, sedite i napravite određeni plan gde i šta treba postaviti, što će biti veoma korisno kasnije kako budete razvijali i povezivali svaku pojedinačnu stranicu.

Šta je skiciranje i zašto je potrebno?

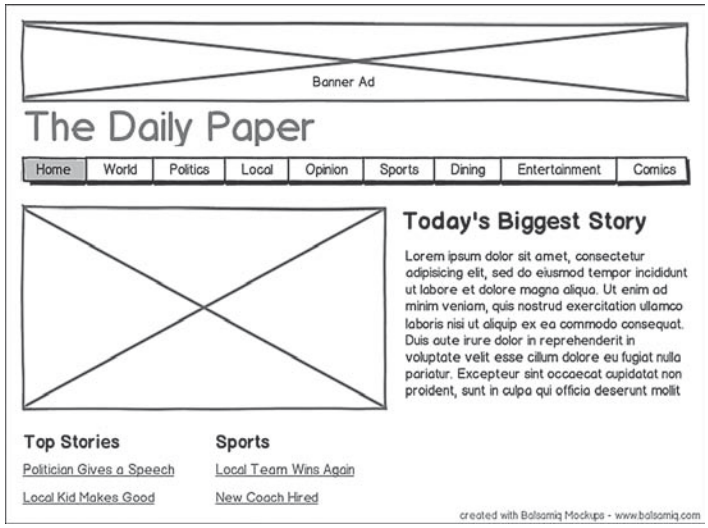
Skiciranje pruža grubi prikaz kako će izgledati veb sajt kada bude završen i prikazuje na kojim stranicima će se pojaviti određeni sadržaj i kako će one biti međusobno povezane. Ako imate takvu skicu, možete razviti svaku stranicu, a da ne treba da pamtite gde se ta stranica uklapa u veb sajt i u njegov često složen odnos sa drugim stranicama.

U slučaju zaista velikih sajtova skica omogućava različitim ljudima da razviju različite delove istog veb sajta. Pomoću jasnih skica možete smanjiti dupliranje posla, kao i količinu kontekstualnih informacija koje svaka osoba treba da zapamti.

Za manje veb sajtove ili veb sajtove izrađene pomoću aplikacija za upravljanje sadržajem koje daju određenu strukturu možda nije potrebna skica. Međutim, za veće i složenije projekte postojanje skice može da uštedi ogromnu količinu vremena i da vas poštedi frustracija. Ako ne možete da zapamtite sve delove sadržaja i njihovu povezanost, razmislite o pravljenju skice.

Dakle, kako skice izgledaju? Uopšteno govoreći, to su zbirke dokumenata ili slika, a svaka od njih predstavlja određenu stranicu na veb sajtu. Dokumenti sadrže grube dijagrame stranice, pomoću kojih se ilustruje kako će različite komponente stranice biti pozicionirane, koliko prostora treba da zauzmu i koju funkciju će opslužiti. Na primer, skice za novinski veb sajt će sadržati dijagram početne stranice, početnu stranicu za odeljke novine i skicu za stranice sa člancima. Skica može sadržati i obrazac za registraciju na sajtu, kao i za stranicu koja se može koristiti za kupovinu reklama. Na slici 2.8 vidi se primer skice kreirane pomoću alatke koja se zove Balsamiq.

Nemojte misliti da skice moraju biti lepe ili izrađene u posebnom softveru za skiciranje. Smisao skiciranja je da organizujete veb stranice na način koji vama odgovara. Ako volite indeksne kartice i znakovni niz, koristite te alatke. Ako vam više odgovara jednostavni prikaz na papiru ili računaru, koristite ga.

SLIKA 2.8 Skica za početnu stranicu novina

Saveti za skiciranje

Neka pitanja o kojima treba da mislite kada pravite skice su sledeća:

- **Koja tema će biti na svakoj stranici?**

  Ako pokušavate da shvatite koliko informacija treba staviti na jednu stranicu, to može biti zahtevno. Na nekim veb sajtovima sav sadržaj stavljen je na jednu dugačku, pametno dizajniranu stranicu. Drugi sajtovi dele sadržaj na veliki broj stranica. Treći koriste savremene tehnike za dinamično otpremanje delova stranica na zahtev, bez pomeranja sa jedne na drugu stranicu. Najbolje je da organizujete svoj sadržaj tako da svaka stranica sadrži informacije o jednoj temi. Ako stranice postanu duže od nekoliko ekrana, možda je vreme da ih podelite na logične podteme.

- **Koji su osnovni oblici navigacije između stranica?**

  Koji linkovi će biti potrebni da bi se vaši posetioci kretali sa stranice na stranicu? To će biti glavni linkovi u vašem dokumentu koji omogućavaju posetiocima da ispune ciljeve koje ste definisali u prvom delu. Linkovi za nazad, napred, gore, dole i kući spadaju u kategoriju primarne navigacije.

- **Koje druge oblike navigacije želite da obezbedite?**

  Pored jednostavnih linkova za navigaciju, neki veb sajtovi sadrže dodatne informacije koje su paralelne sa glavnim veb sadržajem, kao što su rečnici termina, abecedni indeks koncepata, informacije o autorskim pravima ili stranice za zasluge. Obratite pažnju na ove dodatne oblike informacija prilikom izrade plana i razmislite kako ćete ih povezati sa glavnim sadržajem.

- **Šta ćete staviti na početnu stranicu?**

  Budući da je početna stranica, u stvari, početna tačka za ostale informacije na veb sajtu, razmotrite koje vrste informacija želite da stavite na nju. Da li je to blog, opšti rezime najava ili lista linkova sa drugim temama? Šta god da stavite na početnu stranicu, uverite se da je to dovoljno ubedljivo da bi se zainteresovani posetioci zadržali na sajtu.

- **Kako će posetioci unutrašnjih stranica utvrditi kontekst?**

  Osim ako veb sajt zahteva da se korisnici registruju da bi pogledali sadržaj, postoji dobra šansa da korisnici stignu sa bilo koje stranice na vaš sajt preko pretraživača. Važno je da obezbedite da korisnici mogu shvatiti na kom se sajtu nalaze i da postoji više informacija za koje mogu biti zainteresovani. Ovaj kontekst možete uspostaviti pomoću dizajna ili navigacije.

- **Koji su vaši ciljevi?**

  Kada dizajnirate okvir za veb sajt, imajte na umu svoje ciljeve i uverite se da ih nećete prikriti dodatnim informacijama ili sadržajem.

SAVET U kreiranju skica može vam pomoći nekoliko uslužnih programa i paketa. Neke besplatne alatke sadrže Mockingbird (Mockingbird (http://gomockingbird.com/), Denim (http://dub.washington.edu:2007/denim/) i Gliffy (https://www.gliffy.com/uses/wireframe-software/). Pored toga, neke mobilne aplikacije za iOS i Android uređaje pomažu u kreiranju skica veb sajta.

Veb hosting

U nekom trenutku ćete želeti da premestite veb sajtove koje ste napravili sa lokalnog računara na server na Internetu. Pre nego što to uradite, morate odlučiti kakvu vrstu hosting paketa želite. Najjednostavniji pristup je da dobijete nalog za veb hosting koji omogućava da otpremite HTML datoteke, slike, opise stilova i drugi veb sadržaj na server koji je vidljiv na Vebu. Ovaj pristup omogućava da lako kreirate veb stranice (i veb sajtove) lokalno i da ih javno objavite na serveru, a da ne morate da ih menjate.

Korišćenje aplikacije za upravljanje sadržajem

Druga opcija je da koristite aplikaciju da biste objavili sadržaj na Vebu. Ovo može imati više smisla ako vaša ideja o veb sajtu ne pripada postojećoj kategoriji sa dostupnim alatkama.

Na primer, ako želite da objavite blog, možete koristite sajtove, kao što su, između ostalih, TypePad (TypePad (http://typepad.com/), Blogger (http://blogger.com), WordPress (http://wordpress.com/) ili Tumblr (http://tumblr.com). Prednost ovih aplikacija je u tome što je jednostavno podesiti sajt, izabrati temu i početi objavljivanje na Vebu pomoću veb interfejsa. Nije potrebno ručno izrađivati veb stranice, podešavati nalog za hosting ili ručno uređivati datoteke.

Postoje i online alatke, kao što su Wix (http://www.wix.com/), Squarespace (http://squarespace.com/) i Weebly (http://www.weebly.com/), koje omogućavaju da izrađujete veb sajt otvorenijeg formata od bloga. Ove aplikacije olakšavaju kreiranje veb sajta pomoću njihovih mnogobrojnih šablona, a sadrže i druge funkcije, poput naziva domena, e-trgovine, zbirke slika, multimedije i još mnogo drugih. Prednost korišćenja ovih aplikacija je u tome što su jednostavne za podešavanje i kreiraju sajtove profesionalnijeg izgleda nego platforme za blogovanje.

Uopšteno govoreći, sve što je potrebno da uradite da biste započeli rad sa ovim aplikacijama je da popunite obrazac, izaberete URL i temu za svoj veb sajt. Tada možete uneti svoj sadržaj pomoću obrazaca, koji omogućavaju da izbegnete pisanje HTML-a za stranice - neke od njih već sadrže WYSIWYG uređivače, pa možete formatirati sadržaj koji unesete, a da ne koristite HTML.

Međutim, to ne znači da ne treba da naučite ništa o HTML-u ili *kaskadnim opisima stilova* (CSS). Čak i ako ne kreirate stranice ručno, ipak treba da razumete kako su strukturisane stranice kada počnete da unosite sadržaj ili menjate teme. Ako ne razumete kako se izrađuju veb stranice, nećete znati da pratite i rešavate probleme označavanjem na veb sajtu, bez obzira da li ste odgovorni za pisanje sajta ili ne.

Korišćenje aplikacije kod prvih koraka pri objavljivanju na Vebu je najbolji pristup za većinu ljudi, jer ona omogućava da odmah počnete postavljanje sadržaja koji vas zanima na Vebu, a da ne morate sami da razmišljate o mnogo čemu. Međutim, ljudi nailaze na ograničenja u ovim aplikacijama i žele da preuzmu više kontrole nad svojim veb sajtovima i da nastave dalje sami.

Podešavanje svog hostinga

Ako želite da kreirate i otpremite svoje veb stranice, izaberite kompaniju koja će vam obezbediti prostor koji vam je potreban. Postoji veliki broj hosting kompanija koje nude prostor na Vebu ljudima koji žele da pokrenu svoje veb sajtove. Kompanije, kao što su, na primer, DreamHost (http://dreamhost.com/) i Pair.com (http://pair.com/), bave se hostingom dugi niz godina i nude različite pristupačne hosting pakete, ali postoje i mnoge druge opcije. Mnogo ljudi se pretplaćuju na hosting paket iz kompanije koju koriste za registrovanje naziva domena za svoje veb sajtove ili koriste hosting kompanije koje se nalaze u njihovom lokalnom području.

Koraci za podešavanje hosting naloga da bi stranice bile dostupne na Vebu su sledeći:

1. Registrujte naziv domena po želji. Ako želite da se vaš veb sajt pojavi na URL adresi, kao što su mycoolsite.com ili mycompany.com, potrebno je da registrujete taj naziv domena. Postoji veliki broj registratora domena; samo unesite „registracija domena“ u omiljeni pretraživač da biste videli veliki broj oglasa i rezultata pretrage za kompanije koje nude registraciju domena.
2. Izaberite kompaniju za veb hosting i prijavite se za nalog. Ako ćete svoje stranice stavljati na interni ili eksterni server koji pripada vašem poslodavcu ili školi, neće vam biti potreban vlastiti hosting. Međutim, ako kreirate novi veb sajt koji će biti dostupan na Internetu, potrebna vam je neka vrsta hosting paketa.
3. Povežite naziv domena sa novim veb sajtom, ako ste ga registrovali. Vaš registrator domena i hosting kompanija će vam dati instrukcije za podešavanje naziva domena tako da on upućuje na vaš hosting nalog. Zahvaljujući tome, kada korisnici unesu vaš naziv domena u URL, oni će dobiti sadržaj koji ste otpremili na server.
4. Započnite otpremanje sadržaja. Nakon što ste podesili veb hosting, možete koristiti bilo koju alatku koju želite da biste započeli otpremanje veb sadržaja na server. Mnoge hosting kompanije obezbeđuju veb server koji omogućava da se otpremi sadržaj, ali većina hosting kompanija će dozvoliti da koristite alatku za prenos datoteke koja podržava protokol za prenos datoteka (FTP), bezbedno kopiranje (SCP) ili bezbedni FTP (SFTP) da biste preneli datoteke na server.

Mnogo opširnije o veb hostingu i o načinu kako se objavljuje sajt će biti reči u Lekciji 23, „Kako da objavite svoj sajt“.

Rezime

U ovoj lekciji sam objasnio kako da produktivnije radite na veb stranicama. Naučili ste kako da koristite Developer Tools ugrađen u pregledač Google Chrome, koji će vam pomoći u korišćenju veb stranica, i kako da pronađete uređivač teksta koji možete koristiti za kreiranje veb sajtova. Naučili ste i postavljanje ciljeva za svoj veb sajt i pronalaženje hostinga za sajt. Objasnio sam, takođe, kako se skice koriste za kreiranje mape veb sajta pre nego što počnete da ga kreirate u HTML-u.

Radionica

U prvom delu radionice navode se neka od uobičajenih pitanja koje ljudi postavljaju kada planiraju veb sajt, zajedno sa odgovorima na svako pitanje. Nakon toga, imate priliku da odgovorite na neka pitanja u kvizu. Ako imate problema da odgovorite na bilo koje pitanje, pređite na sledeći deo, gde ćete pronaći odgovore. Vežbe će vam pomoći da formulišete neke ideje za svoj veb sajt.

Pitanja i odgovori

P Organizovanje zahteva mnogo posla. Želim da radim nešto jednostavno, a govorite da moramo da imamo planove i skice. Da li su svi koraci koji se ovde navode zaista neophodni?

O Ako radite nešto jednostavno, nećete morati mnogo da primenite od onoga što preporučujem u ovoj lekciji. Međutim, ako je reč o dve, tri ili više međusobno povezanih stranica, unapred pripremljen plan će vam mnogo pomoći. A rezultat možda neće biti ono što ste očekivali, što će ljudima otežavati da dobiju informacije koje su im potrebne sa vašeg veb sajta, a i vama će biti teško da ponovo organizujete te informacije da imaju smisla. Neće škoditi da imate plan pre nego što počnete, a to vam može uštedeti vreme „na duge staze“.

P U ovoj lekciji ste veliku pažnju posvetili organizovanju tema i stranica, ali niste ništa rekli o dizajnu i rasporedu pojedinačnih stranica. Zašto?

O O dizajnu i rasporedu ću govoriti kasnije u ovoj knjizi, nakon što naučite više o vrstama rasporeda koji možete uraditi pomoću HTML-a i saznate šta ne možete uraditi pomoću HTML-a (jezika koji koristite za veb stranice).

P Šta da radim ako mi se ne sviđa ni jedna osnovna struktura o kojoj ste govorili u ovoj lekciji?

O U tom slučaju dizajnirajte svoju strukturu. Sve dok vaši posetioci mogu pronaći ono što žele ili rade ono što želite da rade, ni jedno pravilo ne kaže da morate koristiti hijerarhijsku ili linearnu strukturu. Predstavio sam ove strukture samo kao potencijalne ideje za organizovanje veb stranica.

Kviz

1. Kako biste ukratko definisali značenje termina veb sajt, veb server i veb stranica?
2. Kada je reč o objavljivanju na Vebu, koje je značenje termina početna stranica?
3. Bez obzira na strukturu navigacije koju koristite na veb sajtu, postoji jedan link koji obično treba da se pojavljuje na svakoj veb stranici. Koji je to link?
4. Koja je svrha skice?

Odgovori na pitanja u kvizu

1. Veb sajt je jedna ili više veb stranica međusobno povezanih na smislen način. Veb server je stvarni računar koji skladišti veb sajt (ili deo softvera koji odgovara zahtevima stranica iz pregledača). Veb stranice su pojedinačni elementi veb sajta, poput stranica u knjizi.
2. Kad je reč o objavljivanju na Vebu, početna stranica je ulazna tačka za ostale stranice na veb sajtu (prva ili najviša stranica).

3. Trebalo bi da stavite link početne stranice na svaku stranicu na veb sajtu. Ako to uradite, korisnici uvek mogu da pronađu put „kući“ ako se izgube.
4. Skica daje celokupan prikaz kako će veb sajt izgledati kada se završi. Pomaže da organizujete veb stranice na način koji vama odgovara. Najkorisnija je za veće veb sajtove.

Vežbe

1. Sastavite spisak od nekoliko ciljeva koje posetioci možda imaju za vaš veb sajt. Što su vaši ciljevi jasniji, to je bolje.
2. Nakon što ste postavili ciljeve, posetite sajtove na Vebu koji sadrže teme slične onima koje želite da stavite na svoj veb sajt. Dok pregledate sajtove, zapitajte se da li su jednostavni za navigaciju i da li imaju dobar sadržaj. Zatim, napravite spisak onoga što vam se dopalo na tim sajtovima. Kako biste poboljšali svoj veb sajt?